

BERÉNYI ZSUZSANNA ÁGNES

Maléter István szabadkőműves tevékenységéről

Filep Tamás Gusztáv (A hagyomány felemelt töre c. könyvében, Budapest, Ister, 2003, az 5. oldalon) említést tett arról, hogy alap kutatások még nem készültek Maléter Istvánról. Munkámban ezt a hiányt a szabadkőművességre vonatkozó adatokkal szeretném pótolni. Maléter a kassai Resurrexit páholyban működött, ezért foglalkozom bevezetésképpen ennek a páholynek eddig ismeretlen anyagával.

A kassai Resurrexit páholy

MNL OL P 1083 121. cs. LXII Resurrexit páholy Kassa

Resurrexit páholy érme. Réz, 35 mm. Leltári szám Procopius 4357 procopius_3. 1357_1257. A Magyar Nemzeti Múzeum Éremtára

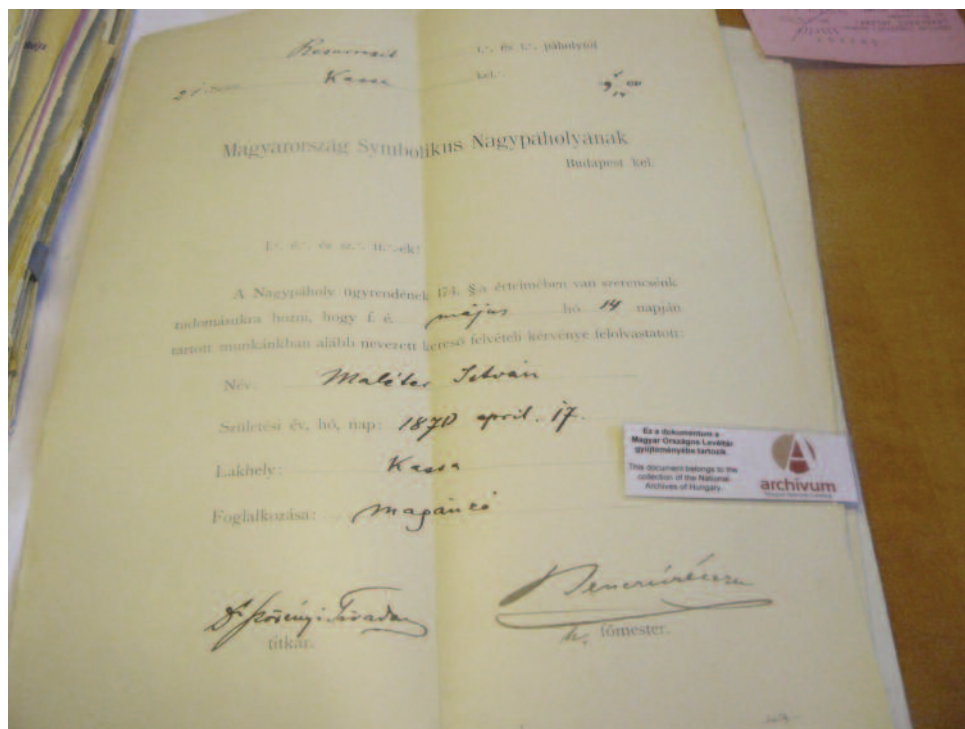
Resurrexit páholy érme. Réz, 35 mm. Leltári szám Procopius 4357 procopius_4. 1357_1262. A Magyar Nemzeti Múzeum Éremtára

Kassán már a XV. században léteztek építőpáholyok. Mesterjeleik a dómban is megtalálhatók. 1870. március 20-án alakult a Haladás páholy. A Corvin Mátyás páholy hét tagja alapította a francia Nagy Oriens védelme alatt. Közhasznú intézmények alapítását, népművelést, népoktatási köröket, felnőttoktatást, dologházat, gyermekkertet, bölcsődéket terveztek. A kolerajárás 1874-ben elkedvetlenítette őket. Feloszlott a páholy. Utána 1874-ben alakult meg a Magyar Nagy Oriens védelme alatt május 9-én az

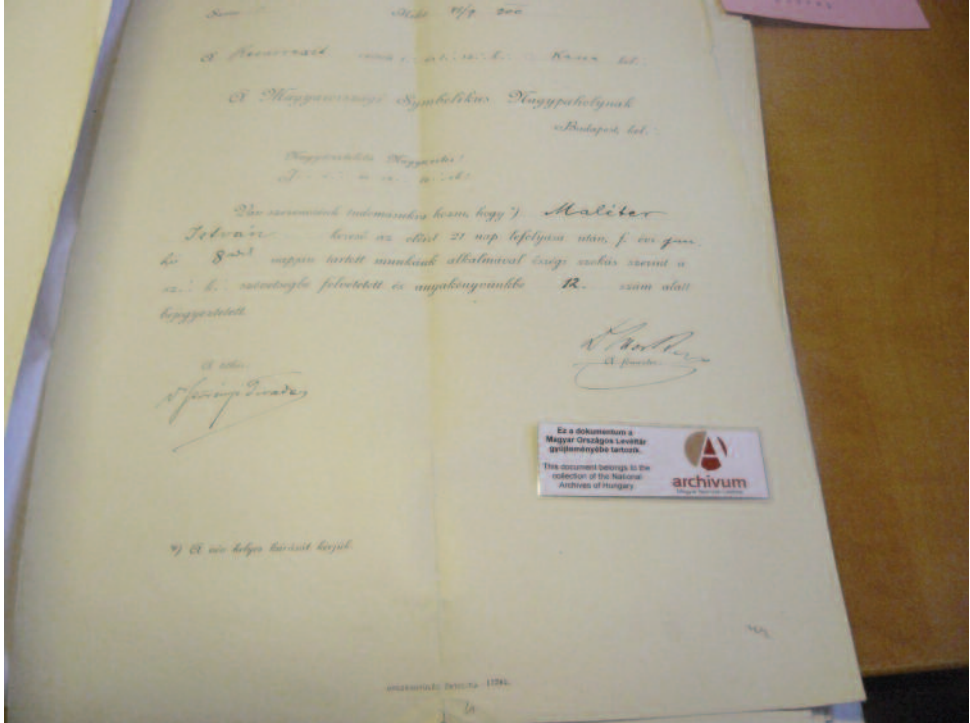
Egyetértés páholy hasonló célokkal. Páholyházukat kénytelenek voltak megszüntetni, és a tagok lakásán jöttek össze. 1884. július 26-án ez páholy is megszűnt. 1899-ben ismét páholy alakult jellemző néven: Resurrexit. Az egykori volt főmester, Dr. Benczúr Géza városi főügyész nyolc társával kezdeményezte az új, beszélő nevű páholy megalakítását, Moskovics Jakobot választották örökös főmesterükké, a páholy vezetésére, főmesteri tisztségre dr. Benczúr Gézát szavazták meg. A Forgács-palotában tartották munkájukat. Az új páholy sokrétű tevékenységet folytatott. 1901. október 26-án Kazinczy Ferenc fogságból történt kiszabadulásának századik évfordulóját ünnepelték meg. Munkások részére előadásokat tartottak. Munkáikon haladó társadalmi és szabadkőművesi kérdéseket tárgyaltak. Ezeket az eszméket igyekeztek terjeszteni is. Egyebek között a Széchényi Társaság ifjúság terjesztett folyóiratát anyagilag támogatták évente. Munkások részére tanfolyamokat tartottak. Maléter István is, mint a következőkben bemutatom, ennek a páholynek volt a tagja. Sokat buzgólkodott tanfolyamok szervezése érdekében. A közelben működő, maradi elveket terjesztő Szent Imre Kör sok tagját sikeresen elvonzottak ezek a tanfolyamok, mert Maléter István kitűnő előadókat hívott meg.

Maléter István felvétele a páholyba

Először a páholyba jelentkező iratait mutatom be a MNL kiadatlan anyagából.

Maléter István felvételi kérvénye felolvastattott 1900. május 14-én a Resurrexit páholyban dr. Szörényi Tivadar és Benczúr Géza helyettes főmester aláírásával. P1120394

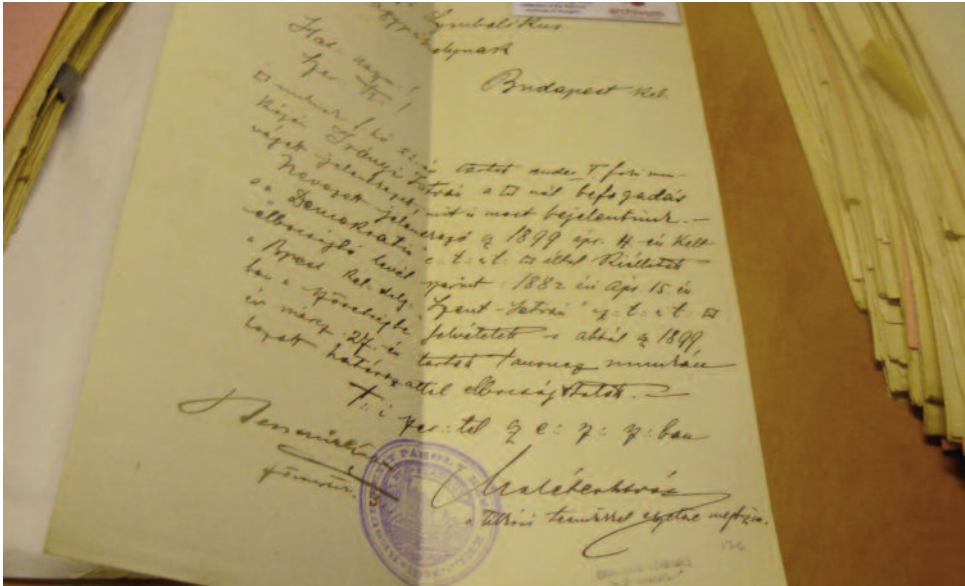
Maléter István felvétel P1120396

Maléter István 1900. január 8-án dr. Moskovits Rezső főmester és dr. Szörényi Tivadar titkár aláírásával igazolt felvétele a Resurrexit páholy iratai között.

Nagyon szorgalmasan látogatta a páholyt. Hamarosan titkári tisztségre választották meg.

29 dokumentumon titkárként, fokozat nélkül és csak 3 dokumentumon szerepel mint titkár 3. fokozatúként. Feltehető, hogy már magasabb fokozat nélkül is titkárrá választották. Ez szokatlan a páholyok eljárási rendszerében.

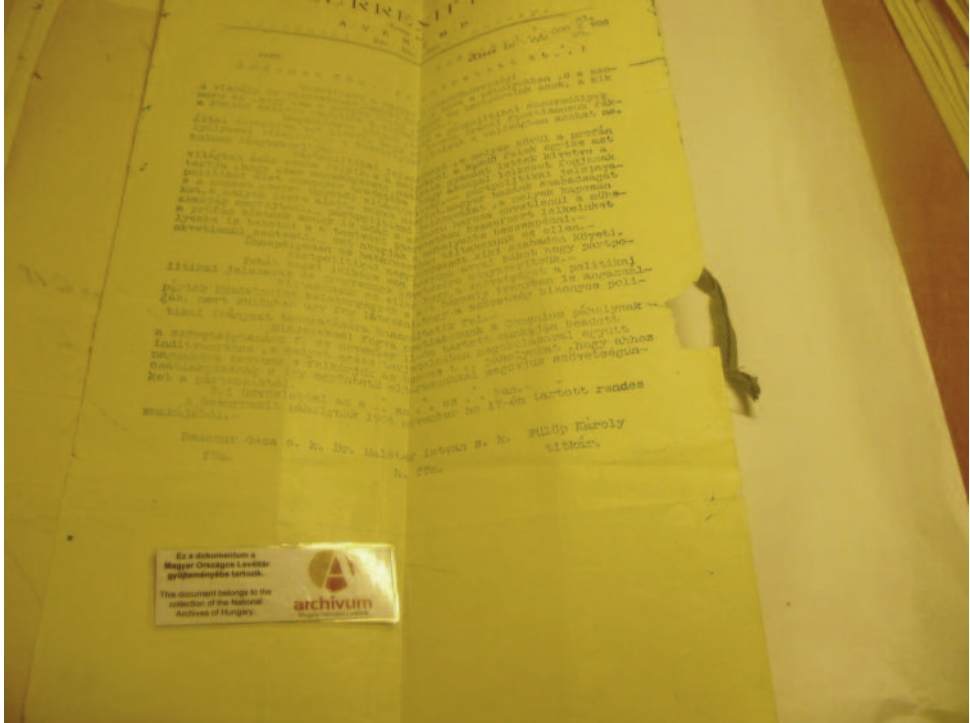
A páholyoknak a szabadkőműves kifejezéssel „munkának” nevezett összejövetelien a jegyzőkönyvben időnként feljegyezték a jelenlevők névsorát. Így történt az 1905. február 15-én tartott első fokú munkán. Ekkor jelen volt Maléter István is.

Szónok, a titkári teendőkkel egyelőre megbízva. A szónok tevékenysége más tisztséget jelentett a páholyban. A szónokká választása miatt valakinek el kellett látnia a titkári feladatot, ezért amíg nem találtak helyébe titkárt, ideiglenesen elvállalta el ezt a tiszteket is.

Maléter István szónoki fogadalma 1903. február 28-án a Resurrexit páholyban. P1120490

Maléter István h. főmester. P1120491

„A Resurrexit páholynek 1905. november hó 17-én tartott rendes munkájából.” aláírás: Dr. Maléter István s. k. h. főm. Tehát ekkor már helyettes főmester volt.

Ebben az időben került terítékre két páholy ellentéte. Ebbe a főhatóságot, a Magyarországi Szimbolikus Nagypáholyt is bevonták.

A konfliktus lényege a debreceni Haladás páholy tiltakozása egy új jelentkező felvétele ellen. A következő levél erről szól.

Haladás D. Debrecen, 1911. márc. 11.

Nagyasszony úr.

Legutóbbi L. f. munkáimban a keresők nevében felhívásom áránál dr.
Sándor István kereső ellen, aki a Resurrexióba jelentkezett,
felvételére kérek, melynek folytatás a D. elnökhelyettes, hogy
Sándor István felvételére ellen írást emel s ez - egyelőre mihelyt
hozá jár - meg is történik.

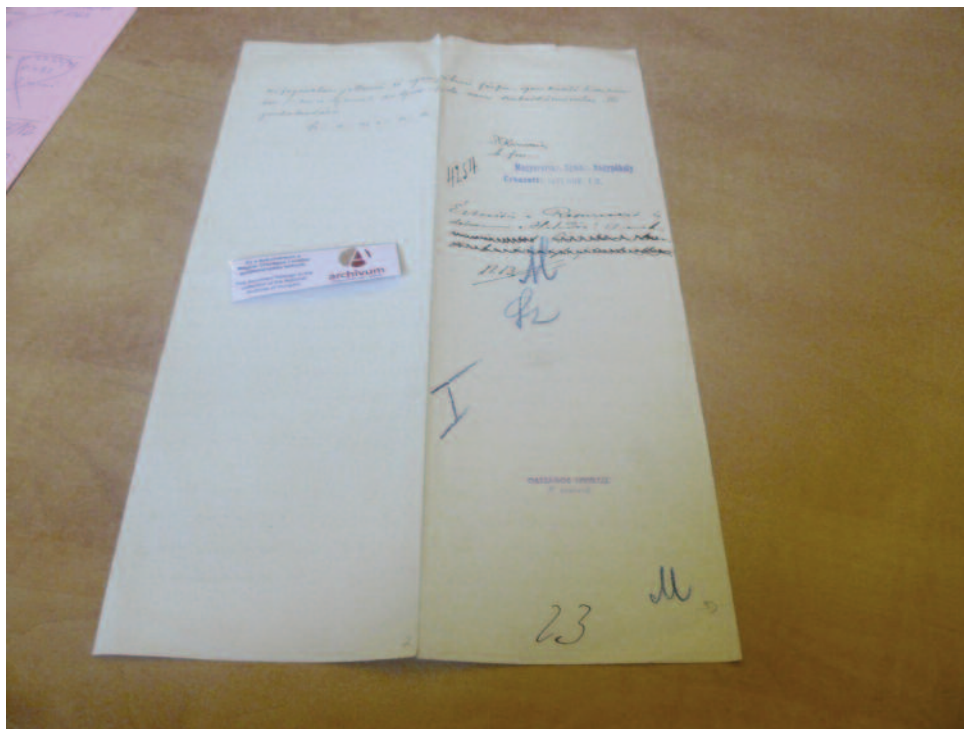
Kötelességemmel kérem, hogy ez írás a D. mellett ne legyen,
amint a kifogás a D. munkáján előadva volt, indokoltam.

A folyó év nyarán egy miklósi református főgymnasiai
nyug. tanárnak lánya férhez ment egy rím. kash. vallású és ily
jellegű nőségnél alkalmazott tanárhoz. A voltépényből ferdes hűs
sága az követeli, hogy házasságát min. dicsőítő rím. kash.
házasság előtt kösse meg s e kívánság nem teljesítése állásába kerül-
hat vele. Míg a lány szülei - református egyházi ösztöndíjazás
miatt - nem voltak hajlandók az ily alkalmattal kívánni boldok
reversalis adásába beleegyezni. Az ifjak részben mégis hozzá az
akadályt s az egri évek kivételével megengedte, hogy e házasság
a gyerekek rím. kash. vallásban nevelésére biztosított egyetemi
nyelvi rím. kash. házi előtt megkötés kérem. E megkötés
mindenek megelégedésére. Amikor jött Sándor István és a
református egyház presbyteriámban bejött az illető tanár, az
amint aki presbyter - látni megengedi, hogy házasság rím. kash. há-
zi előtt kössék meg s csónál a segény embernek egy keveset
kellene segítenie. - Ezen így előadott tényállás alapján kérem
nyug. utalás, hogy dr. Sándor István ír lehet igen kifogástalan

P1083 - I-38 - LXII - 4254/1911.

A debreceniek tiltakozó levelének első lapja.

HU_MNL_OL_P_1083_I_0038_LXII_3926_1911_Tudos_r

A debreceniek tiltakozó levelének hátlapja

A miskolci páholy egy leendő tagja ellen a debreceni páholy tiltakozott. Ugyanis a szabadkőművességbe jelentkező Tüdős István református lelkész lánya egy debreceni katolikus iskola tanárjához ment feleségül. Állásából elbocsátották volna a vőlegényt, ha nem kap reverzalist. Kivételesen az egri érsek összeadta őket. Emiatt a debreceni páholy nem tartotta alkalmasnak az apát arra, hogy szabadkőműves legyen. Maléter a „szeretetreméltó egyéniségű” nagymester közbenjárását kérte. A nagymesterrel tudatta, hogy a miskolci páholy alapításához feltétlenül szükség van Tüdős Istvánra.

RESURREXIT t.: t.: □

Kassa kel.:
 A. V. E. N. É. M. D.:
 Üdv.: Üdv.: Üdv.:

szám.

Kassa kel.: 000 ¹¹/₂₁

Kazmerka t.:!
 Ger t.:!

A k.: Kazmerka t.: részről Kassaiból Kuldiból Kaz-
 merkai kille a "Remorciat" □ elvételére ala-
 borszón a debreczeni "Kaladai" □ egyik tagja
 által dr. Tóth István miskolci ref. esperes, Percsö
 ellen levélben írt, a "Remorciat" □ a zólyos fagy
 nagy szél szem előtt tartva, a "Refugiat", más
 csak a zólyosból is, — nem tartotta elég súlyos-
 nak arra nézve, hogy a miskolci kel.:-es ala-
 borszón új kényhely létrejöttét veszélyeztetve,
 ez okból a miskolci levél miatt a P. Percsönek
 nov. 25. én este 1/2 órában együtt a zólyos-
 szigbe való felvételét a kazpályai eze-
 sélye felvételét mind a három felba egyaránt
 tén. való felvételüket elhatározták, ekkor a
 többi □-kat is értesítette, azokat ez ügyre
 keményen szeretettel meghívni. —

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
 P. szekció

27

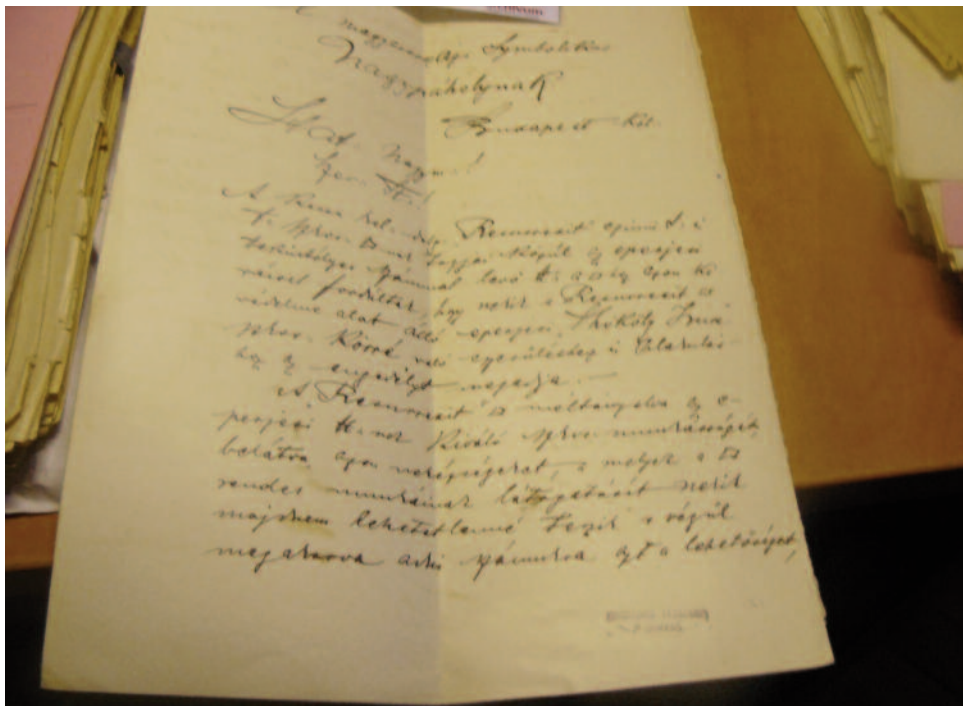
P1033-7-38-1X1-1111/1811

A midőn est a per.: hazamester tr.: nek
 a nagy páholyának esemmel mely tizte-
 lattel bejelenteni operussáikat a nyomok, egy-
 nttal azon Révészünket is Pitejessük,
 melyből látszik e perőny munkáinkhoz
 való geretelteljes is vőginte gővölit jővi
 meghírásmunkat tr.: is geretettel fo-
 gadni is úgy a magyarországi Szymb.: haz-
 páholy Révizálketeise során, mind pedig
 arról, hogy e munkáinkat rágrabecskült
 is operetett operégednek azon való
 megjelenésével megtrítaluni, így a fel-
 vetőnek fájját ezzel is emeluni
 zivéskeddel, melyből látszik, hogy
 menteluni is ezt a fantazizást a
 melyet magyarországi Kultúrelétek
 a Miskolczi Bel.: is vőjre valahán
 Rippórában leuo: Világszög jőleut.
 Rappu le valóának Rátelepve ha
 a Rassinó való érkezés időpontját
 illetőleg Rappu Rátelepve beemünk
 Tőjéshozataluni.

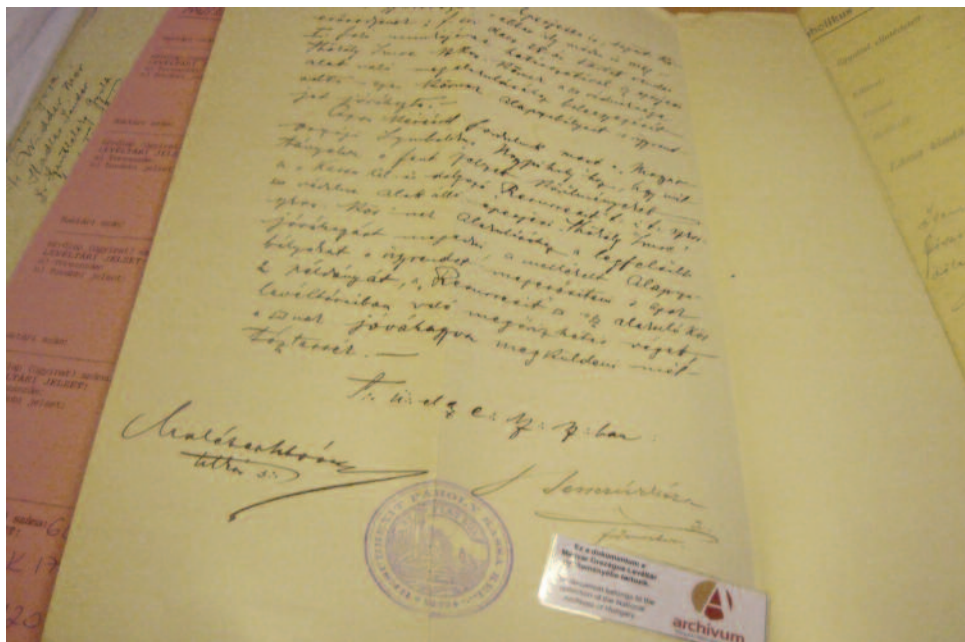
HU_MNL_OL_P_1083_I_0038_LXII_4444_1911_Resurrexit_2_v

Főmesteri tevékenységei

Levél a nagymesternek, hogy Miskolcon páholyt akarnak alapítani. (3 oldal kézirat.) 1911. XI. 21. A páholyalapítás érdekében a fenti levélben Maléter főmesterként a Nagypáholy előtt védelmébe veszi Tüdöst.

Dr. Maléter István főmester levelének 1. oldala a nagymesterhez az eperjesi Thököly Imre kör (majd páholy) alapítása ügyében

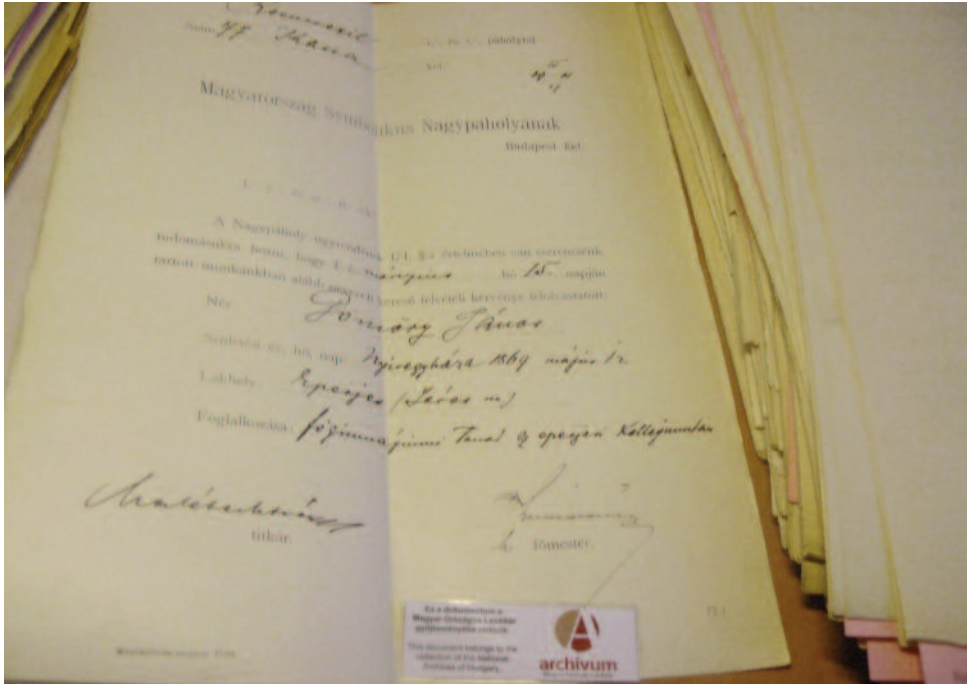

Dr. Maléter István főmester levelének 2. oldala a nagymesterhez az eperjesi Thököly Imre kör (majd páholy) alapítása ügyében

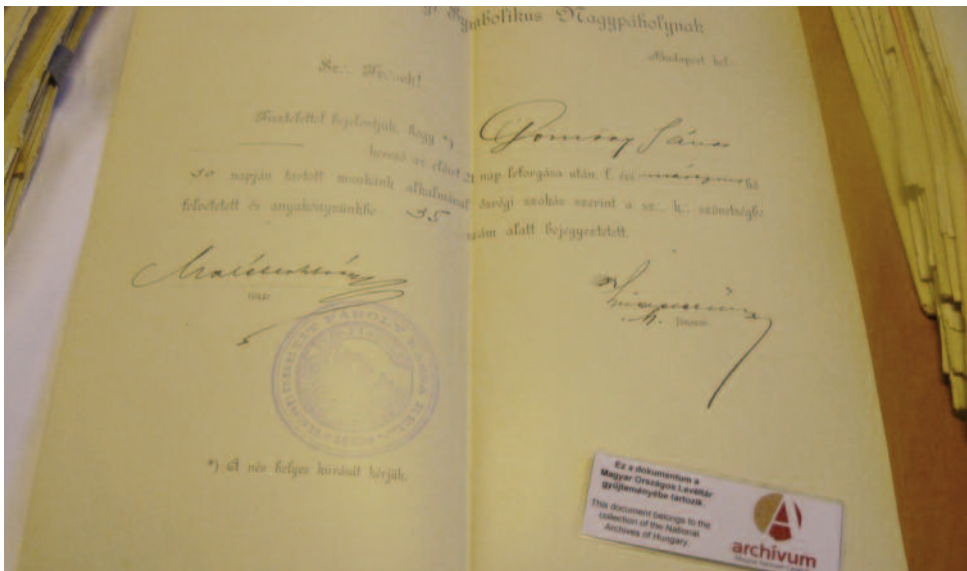
Maléter István páholyában, a Resurrexit páholyban volt tag Gömör János,¹ Flórián Károly² és Csengey Gusztáv Adolf³. Ők lettek az eperjesi Thököly István páholy alapító tagjai Maléter Istvánnak, a Resurrexit páholy főmesterének kezdeményezésére.

- 1 Nyíregyháza, 1869. máj. 12. – Bp., 1966. máj. 7. Tanár, ev. lelkész, újságíró. Németségben, Greifswaldban és Kolozsvárott végzett egyetemet, tanárszakot. 1897-től az eperjesi kollégium evangélikus főgimnáziumban tanár. 1903-tól nyugdíjazásáig, 1926-ig igazgató. Ezután Kassán élt. A Kazinczy Társaság egyik megteremtője volt. A Táttra c. folyóiratot megindította. Tanulmányokat írt. 1947-ben Kassáról Sós-kútra kitelepítették. Innen Bp.-re költözött. 93 évesen megírta Az eperjesi evangélikus kollégium rövid történetét Szalatnai Rezső bevezetésével, 1964-ben. Műve: Caraffa, Rozsnyó, 1938.
- 2 Eperjes, 1878. jan. 26. – Kassa, 1941. aug. 15. Közgazdász és jogász, jogakadémiai tanár az eperjesi ev. jogakadémián: közgazdaságtan, pénzügytan, statisztika, ny. r. tanár. Bíró az eperjesi törvényszéken. 1914: a berlini egyetemen működött. Az első világháborúban orosz hadifogság, a harkovi egyetemen közgazdaságtant tanított. 1918: a Kassai Állami Magyar Jogakadémia tanára. 1922: megszűnt, nyugdíj. 1924–1928: Eperjes polgármestere. Alapító tagja a Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaságnak. Pozsonyban tagja a Társaság elnökségének és szerk. bizottságának.
- 3 Komárom, 1842. aug. 8. – Miskolc, 1925. júl. 13. Ev. teológus, tanár, az aszódi gimnázium tanára és igazgatója (1874–77), költő. Szépirodalmi munkássága: vallásos költemények, verses regény stb. Az eperjesi ev. teológia tanára (1886–), 1919-től a Miskolcra került jogakadémián folytatta. Tört.-teol. munkái megjelentek: Prot. Szemle 1890, 1896, 1909 stb. A Thököly páholy főmestere.

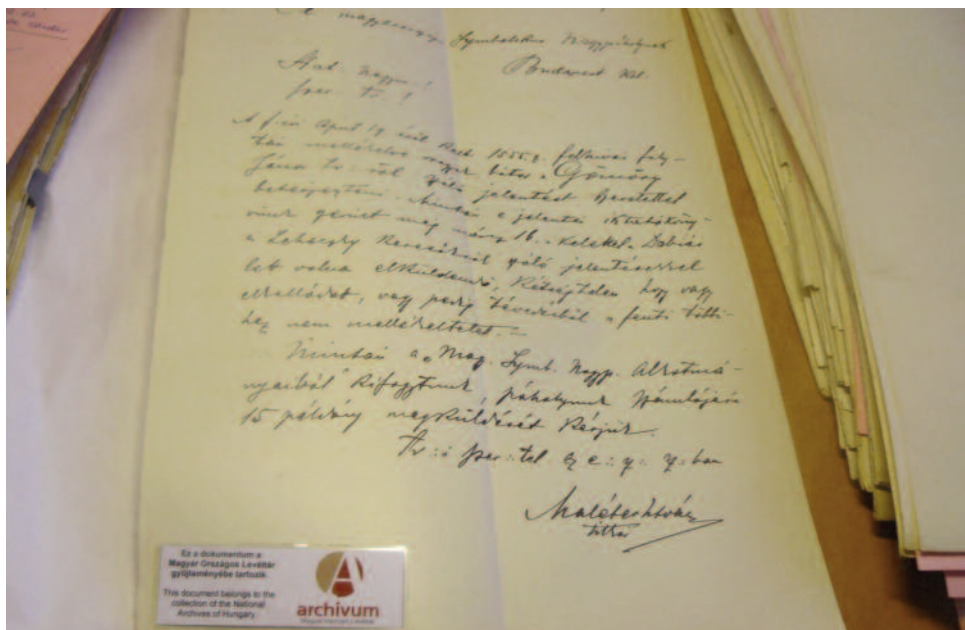
Az eperjesi Thököly páholy tagjai között szerepel így Gömör János, Flórián Károly, főmesterévé pedig Csengey Gusztáv Adolf teológiai tanárt választották.

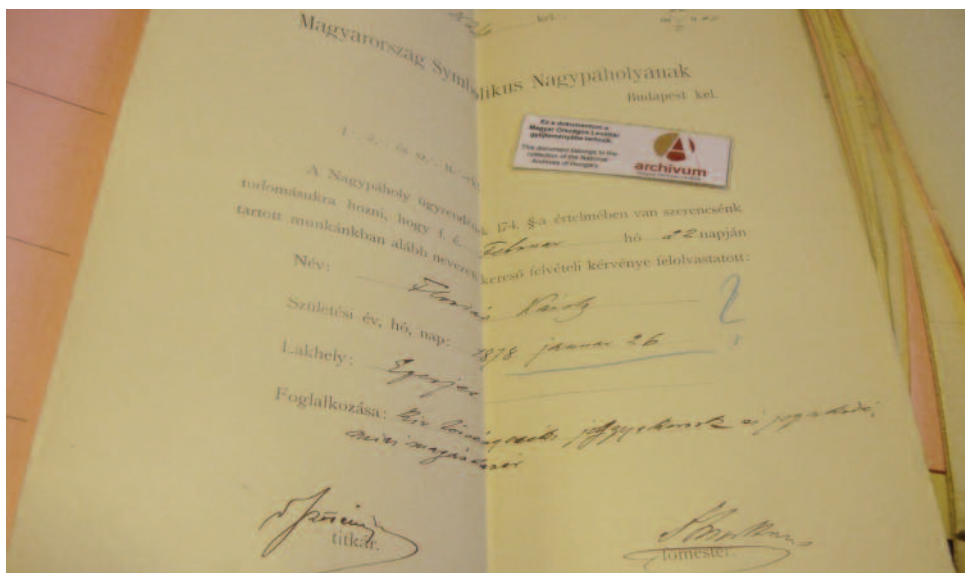
Gömör János felvételi kérvénye felolvasatott 1901. március 15. Neve felváltva y-nal és i jellel szerepel

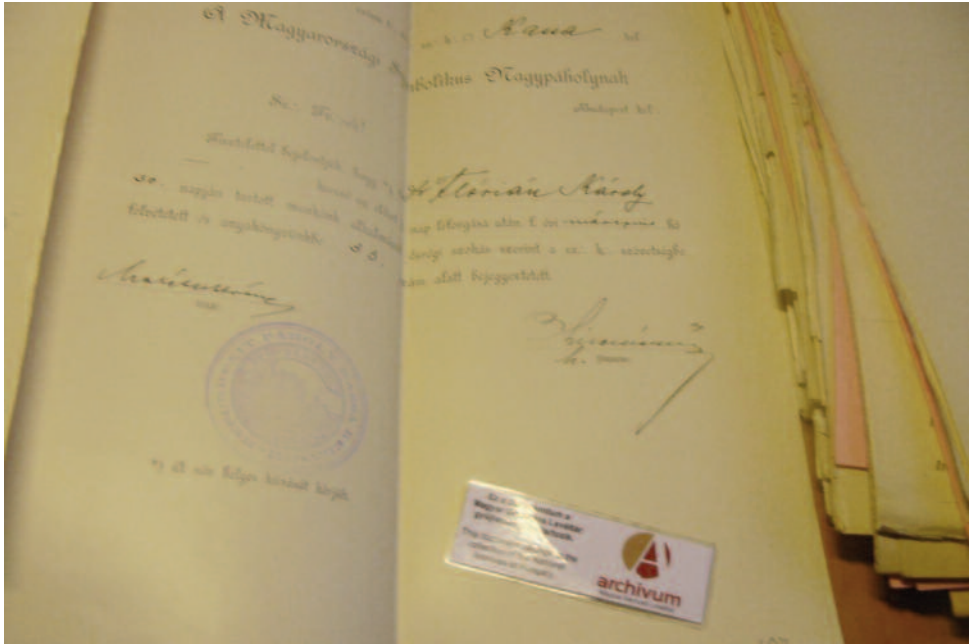
Gömör János felvétetett 1901. március 30. napján, és 35 szám alatt bejegyeztetett

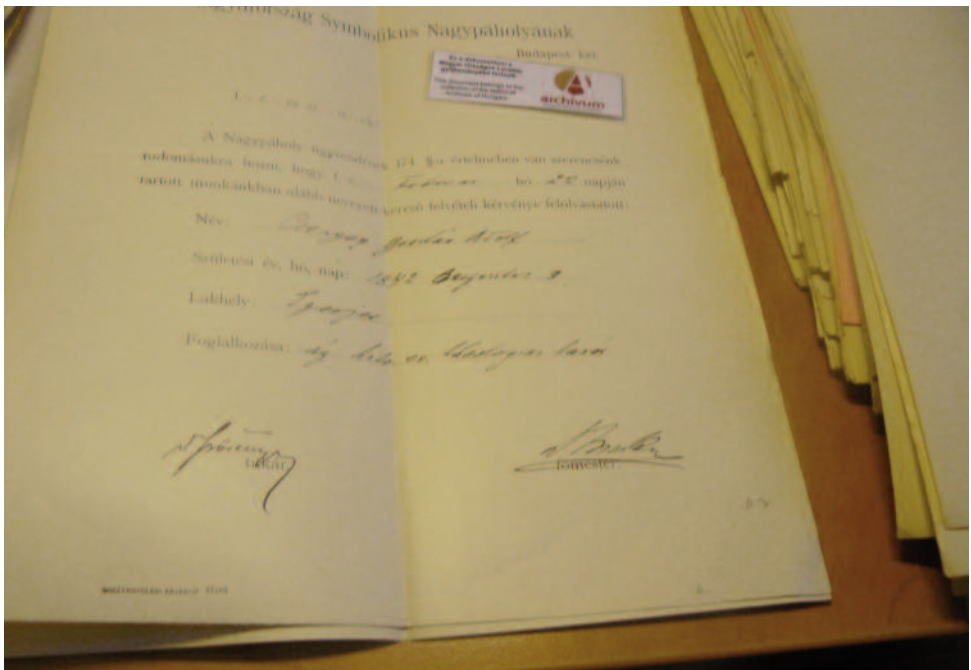
Gömöry János esetében adminisztratív hiba javítása vált szükségessé. Ugyanis a többi tag felvételi irataival együttesen elküldött anyagok közül Gömöry Jánosé feltehetően elkallódott. Emiatt ismételten tudatja Maléter István főmester Gömöry János felvételét. Egyúttal kér a páholy számára a megfogyatkozott szabadkőműves alkotmányokhoz pótlást.

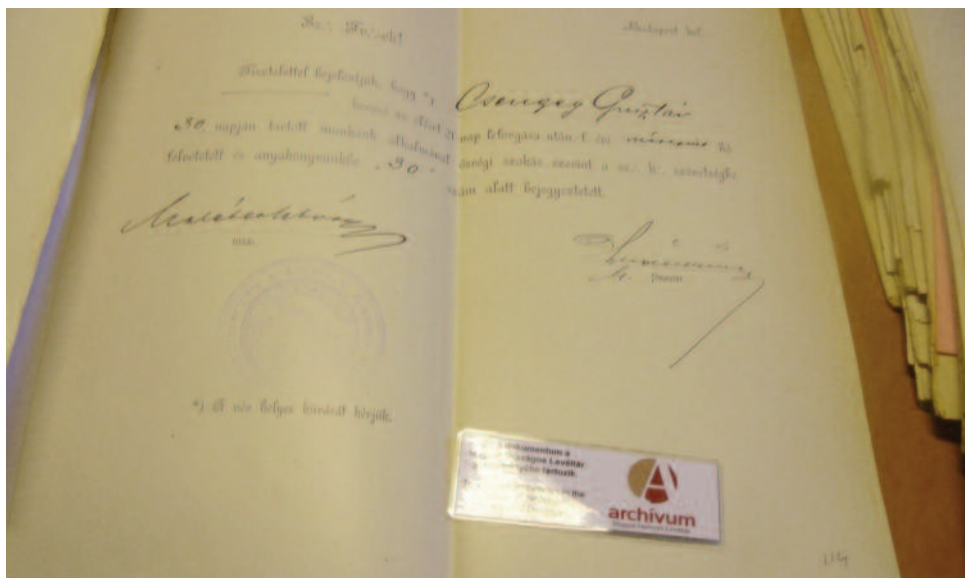
Flórián Károly felvételi kérvénye felolvasatott 1901. február 22-én

Dr. Flórián Károly 1901. március 30. napján felvételre és 33. szám alatt bejegyeztetett

Csengey Gusztáv Adolf felvételi kérvénye felolvasatott

Csemege Gusztáv 1901. március 30. napján felvétellett és 30. szám alatt bejegyeztetett

A Resurrexit páholy ünnepsége Kazinczy Ferencznek a börtönből való kiszabadulása alkalmából 1901. október 26-án, a napirendben Csemege Gusztáv Ódája

A magyar szabadkőművesség egyik lapja volt a Dél című kiadvány. Dr. Maléter István 1910-ben európai körútja során Tübingiából, Weimarból, a szabadkőműves Goethe halottas szobájának küszöbéről meleg szeretettel írta meg karácsonyi gondolatait az újév kezdetére. Azokra gondol, akik akkor fáznak, nincs hajlékuk és kenyérük. Jézus az elnyomottakért élt. Nem élt hiába. Másoknak szívében felebaráti menhelyet épített. Ha nem lehetünk Prométheuszok, vágyaink még lehetnek. Ez a vágy lehetett a szabadkőművesség egyik kezdete. A cselekvés az összeforrasztó erő. Az írás-olvasás szabadítja fel a tömegeket. A konzervatívok a kultúra ellenségei, emberi ellentéteket akarnak szítani. A szabadkőművesség csak haladó lehet.

1910. január 27.

D É L

9

Prometheus.

A páholy legutóbbi munkáin és értekezletein a szűkebb aktuális kérdéseivel, főleg az antiklerikális propagandával és a napilap ügyével foglalkozott. Teljes egészében magáévá tette a Comenius p.-nak a templomépítési-segélyek dolgában szétküldött köriratát s az antiklerikális agitációt egy a hetes bizottságban mint egyébként is erkölcsileg és anyagilag előmozdította. A Minerva p.-nak a tisztújítási idő megváltoztatására vonatkozó indítványát egyhangúlag helyesléssel fogadta s pártolón feltré és tekintetben a Nagypáholyhoz. Tagjainak létszámát héttel szaporította. A napilap ügyében a legteljesebben azonosította magát az Eötvös p. törekvéseivel s nemcsak összes tagjaival belépett az előfizetők sorába, hanem egyes ft. gyűléseivel szaporította az előfizetők s tekintélyes összeget biztosított a létesítendő napilap alapja számára.

Reform.

Nagy arányú munkásságot fejt ki most folyó munkái során a Reform páholy. A régóta vajudó cseléd-kérdés megoldásán fáradozik és igazi szkszi lörekvéssel olyan megoldást keres, amely hivatva lesz segíteni a szerencsétlen házi cselédek sajnálatra méltó és teljesen rendezetlen helyzetén. Ez előző munkákon Schreiber Emil, a kérdés előadója, — aki profán állásánál fogva alapos ismerője az ügynek — ismertetette a cserédker-dést. Nagy részletességgel vázolta avatott előadásában azokat a kereteket, amelyekben belül kivihetőnek tartja, hogy a cselédek helyzete megjavíttassék. A cselédnek jogi helyzetét Várkonyi Kálmán dr. ismertetette, vázolván az e tekintetben kívánatos és szerinte keresztülvihető reformokat. A helyszerezés terén ma fennálló visszáss állapokat Szalay József ismertetette s a három előadás nyomán a legközelebbi munkákon megindul a vita, amely — az ügy bőségese anyagánál fogva — bizonylan felszínre vet majd néhányszor megvalósítani érdemes reformot, amelyeknek létrehívása közelebb juttatja kitűzött céljához a Reform páholyt.

Munka, Nagykanizsa.

A Nagykanizsán dolg. Munka p. alábbi körlevelet melegen ajánljuk a tt. szives figyelmébe s áldozatkész-ségébe:

„Páholyházunk felépítésének ügye a közeli megvalósítás stádiumában van. Az eszmé, melytől oly sokat remélünk p.-unk megerősödése és a szűkebb ügyének propagálása érdekében, konkrét alakot öltött. De ezt a mindnyájunkat lelkesítő tervünket megvalósítani csak úgy leszünk képesek, ha minden tv. fokozott áldozatkész-ségébe vetett hitünket áldozatkész tettek fogják megerősíteni. Felkérünk tehát benneteket, kedv. Tv., hogy ezen, — páholyéletünkben most domináló jelen-tőséggel bíró munkánkat, melylyel egyszermind p.-unk 20 éves fennállását kívánjuk a legméltóbb módon meg-ünnepehni, — lelkesedésetekkel és ismert áldozatkész-ségetekkel elősegíteni sziveskedjétek. Minthogy ezúton megvalósítása érdekében az egész magyar szabadkőművesség szeretetteljes támogatására számítunk, tv.-i szeretettel arra kérünk benneteket, hogy páholyházunk alapjára érdemes p.-tok és annak tagjai megfelelő mér-tékben adakozni és adományaitokat lehetőleg folyó évi február hó végéig Rothschild Samu kincstáros tv. címére Nagykanizsára küldeni kezveskedjétek.

A „DÉL“ TÁRCÁJA.

Gondolatok a szkségről.

— (írta Dr. Maléter István tv.)

Karácsony este s egyuttal péntek este is van. Messze töletek s hazától, a tübingiai hóborította fényördőség kelles közepén egy szerény vendéglátó kicsi, de barátságos szobácskájában magamban fildőlelek.

Weimarból, Goethe halottas szobájának küszöbétől jövök s ott jártam abban a szobában is, a melyben hajdan mint szkes dolgoztam. Az örök kel.-be költözött ez olympusi vándorra, a szkségre, rátok s azokra gondolok, kiknek karácsony estején kenyérre- való sem jut, kik fáznak s nincs hova, hogy fejüket lehajtsák.

Élt-e Jézus, e szegény hazatán, vagy sem, ki tudná ma még, vagy már eldönteni?

— Ha élt, ugy-e elnyomottakért és terheltekért- való lángolásának fénye méltán tölti el csodálkozással annyi évszázad után is az emberiség. S ez annál nagyobb létszen, minél inkább meg fogják érteni Jézus szavainak prófétai jelentőségét.

De ha nem élt volna e nagy-látok, hanem alakja csakis a népmítos szeménye volna, ugy jelentősége még nagyobb, mert akkor az emberiség alakuló lelke- nek idő, hely s faj határain felül- való megnyitvámulása és sóvárgó vágyának látokai szava.

Jobban, mint valaha, meg vagyok- ma győződve, hogy csak az nem élt hiába, ki saját kicsinyes létén tulemelkedve a szívében másoknak is felebaráti men- helyet épít.

Boldog az is, ki e lelki fázhelyének környékét családi körével népesíti be.

Boldogok ök, akik a karácsonyi ünnepekét barátságos otthonuk deris környezetében ragyogó arcu s fénylő szemű gyermekek s hozzátartozók körében öltik!

Messze- elragyog s — melyen a völgyekbe- fekvő barátságos falvakból ide föl a hegytetőre a kivilágitott ablakoknak egész ragyogó sokasága, mind megannyi kis fénylő szentjánosbogar s a sok kis gyertyácska olyan, mint megannyi boldogan- úgrándozó szivescse! Boldogok azok, kik e gyertyácskák körül szeretetben összeforrnak.

De nem boldogtalan az a magányos vándor sem, ki mindezt — bárcsak messziről látja — mégis átérzi, megeríti s szívébe felölti; akinek a felke olyan, mint a főtája- begedül fája, amely a vonó által okozott hang- hullámokat felszívja, összevoaszítja, lélekkel telíti, tartá- masítja s édes, bájos melódia formájába önti.

Az édes dalt, sokszor csak maga az illető hallja s felejt mellete bái, bánatot.

A nagyok az emberiség vezérei, jötevői, prófétái azonban azok, kiket a muzsa megcsókolt és — ajkuktól beszédessé s — lelkük kiáradataltan s magasztos tartalmát az egész emberiségnek ajándékozta.

Goethe dolgozó szobájában magamban álva s szerény kis hálószobájába nézve, megrendülve éreztem, hogy egy hatalmas sasnak kihílt fészékében járok.

Átéreztem annak jelentőségét, hogy dr. Faust lelki vajudasainak magasztos színhelyén állok.

Itt bontotta ki szelleme hatalmas szárnyait s itt ölette lelkében magához az emberiség legmélyebb vágyódásait s misztériumait.

*) Dr. Maléter István tv., a kassai Resurrexit p.-hoz, amelynek főm. volt, írtéle, európai tanulmányutazása közben, e gondolatokkal teii s szkszi lélekből sugárzó levelet, amelyet karácsony estején küldött meg s újtv. lett jelezte be. A Resurrexit p. szűkebb köréből írtó munkáiban az értekezés iránt- köztelni.

Néma csend volt körül. Az öreg könyvek, régi föliánok, tüvegombikok s az egyszerű butorok, mintha gazdjukra várnának.

De „ő ott alussza örök álmát Schiller holtteste mellett.

Nyugszik végrel S eszembe jutnak szavai, a melyekre késő öreg korában inspirálta egy magas hegytető magányos csendje:

„Über allen Gipfeln ist Ruh
In den Wipfeln spürest Du
Kaum einen Hauch:
Die kleinen Vögeln schweigen im Walde,
Warte nur, bald — ruhest Du auch!“

Valóban nem volt boldogtalan ez a magányos vándor sem, kit újja valójában „Jenseits von Glück und Unglück“ vezetett.

Az olymposi halhatatlankok ily küldöttjei mellett bizonyos rezignáció is elfogja az egyszerű halandót, látva a nagyságnak ránevze elérhetetlen méreteit s a halhatatlanságnak az ő számára hozzáférhetetlen ez ösvényét.

Mert, bármily tökéletlen is az a forma, melyben létünk lejártszódik, bármennyire kevés örömmel is teli, mégis mindenki valamily módon tovább akar élni, semmint teste s ya ami kis picike halhatatlanságot ő is lopni akar magának.

A családi élet-alakulásának taian egyik nem jelentékeny tényezője e vágy. A gyermekekben tovább folytatódik a szülők léte.

Másrésztől meg, ha nem is lehetünk valamennyien Prometheuszok, kik az eget ostromolják, mégis jól esik nekünk, ha azt a nagy lángot, amit óriások hoztak közhöz s éleszenek lángelemjükkkel, hogy utunkat megvilágítsa, mi is táplálhatjuk életünk munkájának egy-egy szerényke kis gyalacszkájával.

Taian ez a vágyódás volt egyik oka a szkség megszűlésének is.

Az ember nem akar télenlől ott állani az emberiség sorsának alakulásánál. A nagyok önmaguk törnek utat s jelönek irányokat, a kicsik azonban válveve küzdenek.

Belátva, hogy önmagukra hagyatva gyengék, a rokon lelkek szöveteznek s a hasonló érdekek egymásra találnak. Így az erejük s bátorságuk nő, ez tettekre hívja őket. A cselekvés pedig új erők forrása, „l'actiön creatrice“, amint az új francia filozófia mondja, amely úgy a neo-katolicizmusnak, mint a syndikalizmusnak is inspirátora. Igen, a cselekvés maga új erőket kreál, teremt, amelyek egyrésztől még nagyobb tettekre képesítenek s másrésztől ezek révén ismét új erőkhöz vezetnek. Ez a fejlődés, ez az élet.

S nincs nagyobb összeváltó tényező, mint a cselekvés. A közös fáradság verejtékes munkája, az elért siker okozta öröme s a néha osztályrésztől jutó családok okozta lehangoltság a legjobban összeforrasztják az embereket.

A szkségesség családok találunk a családtalanok s magányosok; másrésztől meg a családi élet napi s néha kicsinyes gondjaiból való jótékony szabadulást keresnek s lenek a családosok; s mindannyian apró bajjaikat felejtve, az emberiség magasabb céljai s legnemesebb ambíciói szolgálatába szegődnek.

A temperamentumok, foglalkozások, nevelítés s azon ismeretek különfélsége, amit mindenki magával hoz a tv.-i körbe, a műhelybe, az egymással való harmonikus és együttes munkálkodást bár nehezebbé teszi, de másrésztől színesebbé, tartalmasabbá s hatékonyabbá is.

Másrésztől azonban bizonyos tekintetben mégis összhangnak kell lenni a tv.-ek, a munkatársak között,

ha azt akarjuk, hogy a páholy mint szervezet fennállhasson s dolgozhassék.

Az emberek általában két főcsoportba tartoznak. Az egyikbe tartoznak azok, akik az emberiség nagy tömegének a jólét, a műveltség, egészség s erő minél magasabb fokára való emelését tartják eszményüknek, mert csakis az általános jólétben s műveltségben találják az emberiségre névze a boldogulásnak egyedüli forrását. Ezek a progresszíviszták.

Ők azok, akik hisznek a haladás és tökéletesedés ügyében s akik remélik a jobb jövődöt, melyben kevesebb lesz a nyomor és több a tudás.

Ők azok, akik ez eszményért küzdenek s másokat is érte lelkesítenek.

De azok is közéjük tartoznak, akik — bár az emberiség sorsának jobbrafordulásába vetett hitük a sors csapásai folytán megrendült, rezignáltan nézik a szeritük reménytelen küzdelmet — mégis mások útjába nem állanak s a csatába menő bajtárstól legalább a jó kívánságokat meg nem tagadják.

Ezekkel ellentétben, mások meg a nagy tömegeknek értelmi emelését s ennek révén öntudathoz s erőhöz való jutását ellenszenvvel kísérik, azt megakadályozni törekednek, sőt még az oda vezető utakat is mind erővel, úgy csellet eltorlaszolni iparkodnak.

Ezek a konzervatívok.

Ők pedig azok, akiket részint piszkos, önző érdek avagy belátásniány, néha az ujtól való lételelem, szűkkeltség, vagy a velük született nehézkesség, mely eszmészárnyalásukat ólomulyként lenyűgözi — befolyásol s irányít.

Féltékeny és irigy aggodalommal kísérik ők minden törekvést, ami a szegény ember sorsát javíthatná, látókörét tághatja s gazdasági s kulturális függetlenítését előmozdíthatja.

Tudva, hogy az írás-olvasás a kultúra kincsesházához való kulcsot képezi, rövidlátó önzésükben a nagy tömegeknek még iskoláztatását is ellenzik, félve attól, hogy ez az anyagilag s szellemileg kiéhezett tömeg tudatára jöven annak, hogy mi mindenből van kizárva, csillapíthatatlan vágygyal telik majd el az iránt, hogy az ő véres, verejtékes munkájával képződött művelődés áldásaiban ő is részesüljön.

Másrésztől meg az írás-olvasás révén ezek az előbb szétszórt, öntudatlan s szervezeten nagy tömegek az elnyomott és kizsartott népmillióknak tudatára jönnek nemcsak annak, hogy nyomoruságuk közös, hanem hogy annak okozói is ugyanazok s hogy csakis a szervezkedés s válvelett közös akció fog leiszabadításukhoz vezetni.

A konzervatívok elleneznek mindent, ami az embereket egymáshoz közel hozza; de mindent, ami közéjük a vizsály magvát elhinti, gondosan terjesztenek.

Ellenzik a nem közéjük tartozóknak szervezkedését, a vallási, faj s nemzetiségi ellentéteket ellenben buzgón szítják.

S mindez a kulturrelles s egy újabb tatárjárásnál vésthozóbb néppuszító s országrontó tevékenység az ország lakosságának csak egy elenyésző kis töredéke, az országon parazitákként elősködő egyes kiváltásos osztályok tagjainak önző érdekeit szolgálja csak.

Ez elődsieknek éhes hada erejüknél tudatában, vagy teljes leplezetlen cinizmussal s nyíltan üzen hadat mindennek, ami az általános emberiség ügyét szolgálja; vagy pedig segédcapatokat is akarva toborozni; a naiv polgari elem félrevezetésére a „nemzeti eszme uralma“, a „magyar faj hegemóniája“, a „történelmi osztályok kultur-missziója“ s hasonló jelszavaknak már

1910. január 27.

D É L

11

teljesen áttetsző álarca mögül itézi az emberiség jóléte s boldogulása ellen orvátadásait.

Tudva, hogy amíg a hatalom kizárólag az ő és a töltök függő elemek kezében van, addig az államot a saját privát használatukra építhetik fel s rendezhetik be: ennélfogva minden módon ellenállanak minden oly törekvésnek, amelynek révén a törvényhozás szervébe a nagy tömegek is behatolhatnak.

Ép ezért a legadázabb gyűlölettel vannak eltelve az általános, titkos, egyenlő választói joggal szemben is, amely a nagy néptömegek felszabadításához vezető eszközöknek egyik leghatásosabbja.

Látom azonban, hogy ők, a kiváltságos osztályok, önmagukban már nem elég erősek ahhoz, hogy a népmilliók mind szervezettebb tömegeinek ellenálljanak, minden módon azon vannak, hogy a saját önző, közfeszélyes s műveltségellenes törekvéstükben munkatársul a polgári elemet is megszerezék és pedig főleg megfélemlítés útján. Egy újabb tálatáráshoz hasonlóan fogják — szerintük — a felszabaduló s érvényesítéshez jutó munkástömegek a nagy kinnal alig hogy épp megszerzett kulturát széttiporni s a polgári elemet nagy-nehezen szerzett kis vagyonkijárából kiforgatni.

Pedig a népmilliók nem az általános s egyetemes nyomort akarják, hanem épp ellenkezőleg azt, hogy a jólét általános, bár egyenletes s igazságosan megoszol legyen s hogy a műveltség áldásai ne csak egyes kiváltságosoknak, hanem mindenkinek osztályrésztül jussanak.

A polgárság sokszor elfelejti azt, hogy a virágzó iparhoz, a kereskedelemhez s a többi polgári kenyérkereseti foglalkozások fellendüléséhez első sorban fogyasztóképes népesség kell s hogy az államnak célja nem az, hogy mennél igénytelenebb s szegényebb legyen a népessége, hanem hogy annak mennél nagyobbak legyenek a kulturszükségei, de egyuttal, hogy ezen vágya kielégítésére az eszközök is rendelkezésre álljanak.

A progresszív és konzervatív irányok képviselőinek az emberiség legrágább javaiért vívódó ezen küzdelmeiben mindenki előbb-utóbb színt vall, mert viselkedésével ezt, vagy amazt az irányatot erősíti.

Mert az is, aki semleges akarna maradni; társainak az ellenfél által való leveretését télenül nézi, passzív magatartásával az ellentábornak tett szolgálatot s így ennek az ügyét szolgálja.

De amint az egyesek, éppúgy az emberi szövetezek, mint szervek egységek is e küzdelemben vagy az egyik vagy a másik iránynak lesznek erősségei.

Vajon melyik irányu törekvést fogja a szkség támogatni?

A szkség filozofikus, filantropikus és progresszív intézmény; feladata pedig az egyes embernek tökéletesítése révén az egész emberiség tökéletesítésén közreműködni.

A szkség tehát mint intézmény, kétségtelenül progresszív s így nem lehet konzervatív jellegű.

Eszménye az egész emberiségnek a tökéletesedés lehető legmagasabb fokára való emelése; ugy tehát nem lehet csakis egy kiváltságos osztály érdekeinek képviselője.

Konzervativizmus és szkség egymással meg nem fér! S a konzervatív iránnyal akár érdekeiknél, akár természetüknél fogva rokonszenvező — egyébként esetleg a legiszteletreméltóbb — egyének nem valók a szabadkészségbe s magukat ott jól nem is érezhetik, miután összes tevékenységük csak a kerékkötő dicstelen szerepére szorítkozik.

Sőt még passzív magatartásuk is hátrányos, mert a műhely munkásainak az azonos célokért folyó közös

munkában való lelki összeforradását, mint idegen s a többiek egész lelki világával szemben semmiféle pszichikus affinitásban sem álló elemek — nehezítik.

Minden szervezet csak ott élhet s fejlődhetik, ahol léteinek feltételei megvannak.

A sudár versenyök, melynek a napugár s a hegyi levegő az ételtő eleme, csakis a verőfényben fárdó hegyormokon fog teljes pompájában tenyészhetni.

A szkség, amely az emberszeretet, felvilágosítás és haladás ügyét szolgálja, csakis úgy élhet s erősödhetik, ha oly talajba van ültetve, amelyben az ezen irányban való fejlődéséhez az előfeltételek megvannak.

A szkségnek egy konzervatív ember szívébe elvetett magja a szkiás talajra esett s nem csodálatos, ha azután jövén az önző osztályérdekek ragadozó, vagy a klerikalizmus fekete madarai, megszékzi.

Csakis, ha az embertársaink insége, szenvedései, elfojtott sóhajai, vérző szíve s omló könnyei iránt érző szívből esik a szkség magja, jutott jó földbe s terem tiz-, száz-, ezerszer annyit.

Minden konzervatív kavics, a mely e humusba jut, rontja a talajt s nehezíti a szkség munkásságát.

A legtöbb s meddőségének oka abban van, hogy a heterogén elemek egymásnak munkáját paralizálják.

A szkség átalakító s karakterformáló hatásának is megvannak a határai, a mit különben már abban a kijelentésében is kifejez, hogy senkinek sem lesz a felvéttel szkség, hanem mindenkinek annak kellett már lennie, mielőtt a szövetségbe még fel lett volna véve.

Épp ezért, kedves hívem, ne bizakodjatok sokat a szkség asszimiláló erejében, a mikor a keresőt vizsgáljátok.

Törekedjetez arra, hogy oly szíveknek a szövetségévé legyetek, a melyekben a gyótrót lelkek panasza, a kétségbeesettek jajszava s az elhagyottak fohásza meghallgatásra s visszhangra lel.

Akkor nem fogtok a fölött tünődni, hogy mit is kell tenni, ha látjátok a szegényt, műveletlen s elnyomott népek egy kis jobb léter, a műveltségben való részesedésért s nem emberhez méltó helyzetéből való felszabadulásáért folyó keserves küzdelmeit.

Akkor meg fogjátok érteni majd, hogy a szkséget s őket, a kitagadottakat ugyanazon eszmények lelkesítik.

Akkor azután megfogjátok érteni, hogy ki is volt az a hajdiktalan szegény vándorló legény, a kinek ma a születése napját ünnepli a világ, de a kinek, a mig élt, nem volt a hova a fejt pihenőre hajtja; — és hogy kik is voltak azok az öt kísérő műveletlen, liri olvasni sem tudó, piszkos és szegény iparos legények?

Akkor azután azzal is tisztában lesztek, hogy ha véletlenül akkor régen és ott messze — mint a hogy a legenda mondja — szksékes lettek volna, — vajjon kik közü kellene őket keresni?

Azok közölt-e, a kik a „lelketlen igazgatóra” „feszítőd meg” kiáltoztak, vagy ott-e, a hol előkelően visszavonulva s minden felelősségtől menekülni óhajtvá, a kezét mosták, vagy ama toprongyos alakok közt-e, a kik szétszédésének az egész világra, hogy a felakasztottnak nevében az emberszeretet igéjét hirdessék?

Karácsony estéje van; — ileőleg már el is mult. Beköszöntött az új év s ablakomon keresztül a Wartburg romantikus formáit látom, a mint a fenyőborította thüringiai hegyek közül kiemelkedve a felhőborította égre rájárolódik.

Fogadjatok k, ti-eim a messze távolból egy vándorló testvéreteknek jó kívánságait s imádságaitok külön-külön is tv.-i kézszerításonfat.

Szabadkőműves irodalmi tevékenysége, Dél, 1910. jan. 27.

Az ismertetett adatok kiegészítik Maléter István gazdag, sokoldalú életútját.

Irodalom

- A csehszlovákiai magyar irodalom lexikona 1918–1995. Főszerkesztő: Fónod Zoltán Pozsony/Bratislava, Madách-Posonium, 1997, 209. p.
- Filep Tamás Gusztáv: *A hagyomány felemelt töre*. Budapest, Ister, 2003.
- Gulyás Pál–Viczián János: *Magyar írók élete és munkái 18. kötet*. Budapest, 1999, 395. p.
- Magyar Életrajzi Lexikon II. kötet L–Z*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1982. 131. p.
- Maléter István: *Az athéni demokrácia I. rész Az athéni demokrácia kialakulása*. Kassa, 1913 (1914), 3–4. p.
- Szalatnai Rezső: Maléter István 1870–1933. *Magyar Figyelő*, 1934, 1–2. sz. 3–6. p.
- Turczel Lajos: Emlékezés Maléter Istvánra, az 1956-os mártír, Maléter Pál édesapjára. *Arcképek és emlékezések*. Pozsony/Bratislava, Madách-Posonium, 1997, 6–16. p.
- Zsedényi Béla: Maléter István dr. emlékezete. Miskolc, ifj. Ludvig István könyvnyomdája, 1934, 9. p.